

М ХРИСТИНА АЛЧЕВСЬКА – УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ПРОСВІТИТЕЛЬ І МЕЦЕНАТ

На сьогодні в українському соціумі явно простежуються тенденції щодо розвитку благодійницької діяльності. У зв'язку з цим в українській науковій думці зосереджена велика увага на вивченні передумов розвитку вітчизняного меценатства, його здобутків, досвіду відомих меценатів минулого. Зокрема, дослідження Ю. Белікова, Ю. Гузенко, В. Корнієнко, Т. Курінної, С. Поляруш, І. Суровцевої та ін., спрямовані на вивчення становлення й розвитку органів державної опіки, громадських благодійних об'єднань, розкриття значення благочинної діяльності в Україні переважно на регіональному рівні (Лівобережна Україна, Південь України, Середнє Придніпров'я, Харківська губернія) у ХІХ - на початку ХХ ст. Вагома частка в з'ясуванні ролі української національної еліти та внеску відомих меценатів у розбудову освіти, культури належить персонологічним дослідженням. У цьому контексті привертають увагу праці вчених, присвячені діяльності цілих династій, – Симиренків, Тарновських, Терещенків, Ханенків, Харитоненків або окремих відомих доброчинців, – Г. Галагана, Г. Маразлі, О. Поля та ін.

Мета нашої роботи – вивчення творчої біографії відомої просвітительки, меценатки – Христини Данилівни Алчевської, а також розкриття її внеску в розвиток освіти, науки, культури ХІХ – початку ХХ ст. задля актуалізації досвіду і його можливого використання в сучасних умовах розвитку українського меценатства.

Благодійність – це діяльність, завдяки якій громадські та приватні ресурси добровільно спрямовуються їхніми власниками для допомоги окремим соціально незахищеним групам людей, вирішення суспільних проблем, а також поліпшення умов громадського життя. Специфічними формами благодійництва є спонсорство і меценатство. Під спонсорством розуміється „...добровільна безприбуткова участь фізичних та юридичних осіб у матеріальній підтримці благодійної діяльності з метою популяризації винятково свого імені (назви), торгової марки...” [2]. Меценатство розглядається як „...добровільна безкорислива діяльність фізичних осіб у матеріальній, фінансовій та іншій підтримці набувачів благодійної допомоги” [2], а також уточнюється, що ця діяльність спрямовується на

розвиток культури, мистецтва, науки, освіти, охорону та популяризацію культурної спадщини.

З цього погляду цікавим для нашого дослідження видається постать прогресивної діячки кінця XIX – початку XX ст. – Христини Данилівни Алчевської (1841 – 1920).

Народилася вона у квітні 1841 року в повітовому містечку Борзни Чернігівської губернії в сім'ї поміщиків. Батько – Д. Л. Журавльов викладач повітового училища, мати – донька героя війни 1812 року генерала Вуїча. Зі спогадів Христини Алчевської про дитинство: „...Я обожнювала свою матір... люблячу, палку, із світлим розумом і даром „привертати серця людей”. Батька я не любила – це був бездушний егоїст, який часом несправедливо ображав мою бідну матір, що страшенно обурювало проти нього моє дитяче серце” [1, с. 23-24]. Дуже часто маленька Христя ставала свідком жаклих сцен побоїв, коли батько знущався над кріпаками; обурювала також його заборона вчитися. Це все вплинуло у подальшому на світогляд майбутньої української прогресивної діячки, яка була відома своєю просвітницькою і педагогічною діяльністю не лише в Росії, а й далеко за її межами.

У 1862 році Христина Данилівна одружується з вихідцем із дрібної купецької сім'ї Олексієм Кириловичем Алчевським, у майбутньому відомим українським промисловцем і банкіром, засновником низки металургійних підприємств Донбасу. Майже усе своє життя Христина Данилівна відчувала підтримку чоловіка, який допомагав їй реалізовувати ідеї народолюбства.

Найбільш творчо і яскраво виявила свої сили Христина Алчевська у створенні й поширенні недільних шкіл для трудящих. Вона вважала, що „...недільні школи, безсумнівно, могли б стати могутньою рушійною силою народної грамотності, народної освіти, однак лише за тієї умови, коли б шкіл цих було тисячі, десятки тисяч” [3, с. 234-235]. Саме на це Христина Данилівна жертвувала чималу частину свого майна.

У червні 1862 року в Харкові нею була заснована приватна нелегальна жіноча недільна школа (50 учениць), яка через 8 років набула статусу офіційної. При школі працювала велика бібліотека, створення якої фінансувала також Христина Данилівна. Очоливши цей заклад, вона виявила себе талановитим педагогом, методистом, організатором народної освіти. У майбутньому Харківська жіноча недільна школа стає зразком освітніх установ такого типу. У 1879 році Христина Данилівна засновує й утримує на власні кошти однокласну земську школу в с. Олексіївка Катеринославської губернії (тепер – Луганська обл.) і фактично стає її попечителькою. В 1887-1893 роках у цій школі учителював Б. Д. Грінченко.

Свої педагогічні погляди й досвід практичної роботи Христина Алчевська висвітлювала у власних творах: „Передумане і пережите”, „Півроку

із життя недільної школи”, „Історія відкриття школи в селі Олексіївка”, а також відомих працях „Що читати народові”, „Книга для дорослих”. Померла Христина Данилівна у Харкові в серпні 1920 року.

Отже, доброчинна діяльність відомої української просвітительки й меценатки Христини Данилівни Алчевської назавжди залишила слід у розбудові вітчизняної освіти, науки, культури. Цінним є те, що її благодійна діяльність мала перспективний характер і спрямовувалась на досягнення суспільно значущої мети (недільна школа для трудящих, жіноча недільна школа, земська школа). Її щира любов до Батьківщини, палке бажання допомогти нужденним, висока громадянська позиція, милосердність, волелюбність, рішучість може бути прикладом для наслідування нашим сучасникам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алчевская, Х. Д. Передуманное и пережитое: дневники, письма, воспоминания [Т е к с т] / Х. Д. Алчевская. – М.: Тип. Сытина, Б. г. – 466 с.
2. Про благодійність та благодійні організації. Закон України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
3. Ильченко, Е. Хроника воскресных школ [Т е к с т] / Е. Ильченко // Российская школа. 1897. - №2. - С. 234-238.